

Dotazníky České národopisné společnosti

1.1.2 Národopisné regiony a okrsky, přezdívky¹

I.A

1. Jak se nazývá krajina a oblast, ve které žijete? Mírně tím větší územní celek, zabírající jeden nebo i několik okresů.
  - a. Jak se nazývá krajina po přírodní a zeměpisné stránce?
  - b. Jak se nazývá ona oblast po národopisné stránce? (Např. Bohatá Blata, Zbudovská Blata, Prácheňsko, Malá Haná, Valašsko atd.)
2. Je to název žijící v lidové řeči a pojetí? Nebo je to název jen spisovný?
3. Kam až tato krajina nebo oblast zasahuje? Jak byste ji ohraničili?
4. Jak si říkají obyvatelé Vaší oblasti (krajiny), jak nazývají samy sebe? (Např. Šumaváci, Blatáci, Horáci, atd.)
5. Říkají si tak sami odedávna nebo je to název ze školy a četby přijatý?
6. V čem se liší obyvatelé Vaší oblasti od sousedních? Nářečím? Oblekem? Způsobem života? Či jinak?

I.B

Jaké velké oblasti v okolí rozlišujeme a kde se stýkají s Vaší oblastí?

II.A

1. Jak se říká menšímu okrsku, ve kterém žijete? (Většinou zaujímá jen několika obcí např.: Záhoří, Závodí, Dolňácko, Podluží, Vrchy atd.)
2. Z jakých důvodů došlo k Vašemu názvu?
3. Jak byste ohraničili tento okrsek? Přírodními hranicemi nebo jako určitý administrativní celek? Které obce k němu patří?
4. Které znaky odlišují tento okrsek od sousedních? Přírodní poměry? Nářečí? Určitý druh zaměstnání obyvatel? Druh obleku či které jiné?
5. Jak si říkají obyvatelé vašeho okrsku sami sobě? (Např. Záhoráci, Hornáci, Podlešáci atd.)
6. Jak říkají sousedé z jiných území obyvatelům Vašeho okrsku? (Např. Čecháci, Moravčáci, Lutrijáni, Světáci, Kozáci, Laši atd.)
7. Jak byste ohraničili svůj okrsek oproti sousedům? Přírodními hranicemi? Anebo je nutno vypočítat obce k němu patřící?

II.B

1. Jaké okrsky se rozlišují ve Vašem okolí:
  - a. v bezprostředním sousedství?
  - b. ve vzdálenějším okolí?
2. Jak jsou nazývány? (Např. Závřší, Za lesy, Závodí, v kraji, v Čechách aj.)
3. Proč dostaly takový název?
4. Jak jsou nazýváni jejich obyvatelé? (Např. Dolňáci, Čecháci, Vrchaři, Krajáci, Podlešáci, Moravčáci, Laši, Skopčáci atd.)
5. Čím a jak se liší obyvatelé oněch okrsků od Vašeho bydliště a od obyvatel u Vás?
6. Jak byste ohraničili ony okrsky ve svém sousedství i další? Které obce k nim patří?
7. Proč se vytvořily ony celky? Pro přírodní podmínky? Nebo pro určité zaměstnání obyvatel, nebo pro některé zvláštnosti v jejich životě?

---

¹ Okruh otázek vztahujících se k etnografické rajonizaci je součástí *Návodu k studiu lidového života číslo 5* autorů Drahomíry Stránské, Josefa Vařky a Aleny Plessingerové, 1961–1962. Archiv České národopisné společnosti Praha, fond Velké dotazníky, signatura VD 5.

III.

1. Změnily se v nové době poměry v rozdělení a velikosti oblastí nebo okrsků oproti starší době? V čem jsou změny?
2. Je rozdíl ve velikosti? Je oblast větší nebo se zmenšila? Nebo vznikla nová oblast a stará zanikla?
3. Z jakých důvodů ke změnám došlo? Např. pro nový způsob zaměstnání a jeho nové centrum, třeba s rozvojem nového průmyslu apod.? Anebo pro nějaké nové rozdělení administrativní? Jaké?
4. Je dáváno obyvatelům nové jméno nebo přezdívka? Jaké?
5. Kdy nastaly jaké změny v uvedených oblastech?

IV.

Co jiného byste ještě uvedli k otázce národopisných oblastí a okrsků?

V.A

1. Jak se přezdívá obyvatelům Vašeho okrsku? (Např. Dřevákáři, Skaláci, Smolaři, Kujebáci, Řepaři atd.)
2. Z jakých důvodů se jim tak říká?
3. Pro které obce a jejich obyvatele platí uvedené přezdívky?
4. Užívají i sami obyvatelé uvedeného označení pro sebe samy?
5. Možná, že se určitého jména používá jenom pro některou část obyvatel podle jejich zaměstnání nebo sociální příslušnosti? Vypište i takové přezdívky. (Např. světáci, prtáci, kozáci aj.)

V.B

1. Jak se přezdívá obyvatelům sousedních nebo i dalších okrsků nebo míst? (Např. Metláři, Veverkáři, Žabodříči, Mrkvaři, Kabátníci atd.)
2. Z jakých důvodů?
3. Ve kterých obcích žijí obyvatelé, kterým se tak přezdívá? Či jen v jedné obci?
4. Užívají sami obyvatelé o sobě uvedeného pojmenování nebo přezdívky?

1.1.3 Národopisné oblasti²

1. Jak se nazývá oblast (krajina), v níž žijete? Uveďte lidový i spisovný název, pokud oba existují.
2. Jak byste tuto oblast zeměpisně ohraničili? Vymezte ji pomocí měst, okresů, zeměpisných označení, můžete i schematicky nakreslit mapku oblasti.
3. Jak se nazývají lidé této oblasti (např. Laši, Hanáci, Šumavani)?
4. Má národopisná oblast, v níž žijete, ještě vlastní nářečí nebo dnes už převládá hovorová/spisovná čeština?
5. Domníváte se, že poválečné (případně současné) administrativněsprávní rozdělení ČSR vedlo k oslabení nebo dokonce k pozvolnému zániku národopisné oblasti?
6. Existují snahy o udržení tradiční národopisné oblasti? Jaké?
7. Pokládáte lidovou kulturu své oblasti za nedílnou součást české lidové kultury nebo lidová kultura Vaší oblasti představuje samostatný, svébytný útvar?
8. V čem se liší oblast, v níž žijete, od sousední? (Hlavně z hlediska lidové kultury, uveďte laskavě i názvy sousedních národopisných oblastí.)
9. Jak se lidé dívali (dívají) na obyvatele sousedních oblastí?
10. Oblast, v níž žijete, má dávné označení nebo má nový název, který se vytvořil či vytváří až v současnosti? Pod jakým vlivem?
11. Název Vaší oblasti je národopisný nebo jiný? Jaký? (Správní dle krajského či okresního města, průmyslového centra apod.)
12. Rozlišujete ve Vaší oblasti ještě menší okrsky? Jak a podle čeho se nazývají?
13. Proč si myslíte, že jde o samostatné okrsky? Co je pro ně a jejich obyvatele charakteristické? Existovaly tyto okrsky i v minulosti nebo vznikají až nyní? Odkdy a proč?

---

² Autor Josef Vařeka, 1989. Archiv České národopisné společnosti Praha, fond Malé dotazníky, signatura MD 44.

14. Vymezte laskavě tyto okrsky zeměpisně.

15. Jak se nazývají obyvatelé těchto okrsků? Mají přezdívky? Jaké (např. Vrchaři, Dolňáci, Čecháci)?

16. Žijí v místě Vašeho bydliště nebo ve Vašem okolí obyvatelé jiné národnosti než české? Jaké národnosti, čím se hlavně zaměstnávají a jaké jsou k nim vztahy? Mají své vlastní obyčeje, zábavy, slavnosti a jaké?

17. Žijí v místě Vašeho bydliště nebo ve Vašem okolí Cikáni-Romové? Kde pracují a jaké jsou vztahy mezi nimi a ostatními obyvateli obce?

18. Kde bydlí a v jakých podmínkách? Žijí rozptýleně mezi ostatními nebo v celých skupinách?

19. Čím se liší způsob jejich života a kultura (obyčeje, zábavy, slavnosti atd.) od ostatních obyvatel?

20. Co jiného byste ještě uvedli k otázce národopisných oblastí a okrsků? Znáte k této otázce nějakou literaturu, jakou?